

Kulturdepartementet

Regeringskansliet

103 33 Stockholm

Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har med anledningen av den pågående Coronakrisen tagit fram en nulägesbild av hur det civila samhället påverkas.

Nulägesbilden redovisas härmed till Regeringskansliet (Kulturdepartementet).

MYNDIGHETEN FÖR UNGDOMS- OCH CIVILSAMHÄLLESFRÅGOR

Lena Nyberg

Generaldirektör

Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället – en första nulägesbild

Ett PM har upprättats för att skapa en nulägesbild av coronakrisens konsekvenser för civilsamhällets förutsättningar att verka. Utgångspunkten har varit att lyssna in de utmaningar som lyfts fram av civilsamhället brett utan att besvara och ifrågasätta. Nulägesbilden bygger på en enkät, intervjuer och samtal med organisationer inom det civila samhället under perioden 6 – 16 april 2020. PM avslutas med kort redogörelse för myndighetens uppdrag och vad vi gör för att tydliggöra de villkor som gäller kring statsbidrag och krispaket under rådande coronakris.

Sammanfattning

Få organisationer är opåverkade av coronakrisen men i nuläget är konsekvenserna av coronaviruset svåra att överblicka. De rekommendationer och restriktioner som införts i samhället för att begränsa pandemin påverkar det civila samhällets organisationer på en rad sätt. MUCF har under april månad genomfört en undersökning av hur det civila samhället upplever att förutsättningarna påverkats.

Undersökningen pekar mot att den verksamhet som bedrivs av det civila samhällets organisationer påverkats väsentligt, främst i form av inställda aktiviteter. Detta får i sin tur följdkonsekvenser av olika slag, inte minst ekonomiska konsekvenser för till exempel insamlingsorganisationer eller de som är beroende av intäkter från publik verksamhet av olika slag. Det pågår en digital omställning inom det civila samhället men många organisationer har inte haft möjlighet att ställa om sin verksamhet, dels på grund av verksamhetens karaktär, dels för att organisationerna saknar resurser och kunskap.

Organisationer som bedriver verksamhet mot externa målgrupper, till exempel äldre eller socialt utsatta, uppger också att grupperna blir lidande när verksamheter tvingas att ställa in. Det unga civilsamhället, ungdomsrörelsen, har särskilda utmaningar och det finns en generell oro över bland annat hur statsbidraget för barn- och ungdomsorganisationer ska återrapporteras när så stor andel av den planerade verksamheten inte går att genomföra.

Myndigheten bedömer att flertalet organisationers verksamhet står inför stora utmaningar som slår hårt mot deras ekonomi och förutsättningar att bedriva verksamhet. Flertalet organisationer har förmåga att ställa om sin verksamhet efter rådande förutsättningar men många organisationer är i stort behov av någon form av offentligt stöd för att säkerställa drift och existens. De statliga krispaket som beslutats fyller funktion och samtidigt vittnar genomförd enkät och samtal hur viktigt det är att myndigheter tydligt uttrycker vilka stöd som gäller för organisationsformer inom det civila samhället och vilka som inte gör det.

Bakgrund och syfte

MUCF har ett kunskapsuppdrag mot offentliga aktörer att stötta det offentliga i sitt arbete med civilsamhället. Under april månad har MUCF genomfört en rad olika insatser för att undersöka hur det civila samhället påverkas av coronavirusets konsekvenser. Detta arbete har gjorts genom en undersökning av civilsamhällets villkor på kort och medellång sikt och är genomfört utifrån det civila samhällets förutsättningar. MUCF har dessutom genomfört en digital konsultation med ett 70-tal barn- och ungdomsorganisationer som under 2018 eller 2019 beviljades statsbidrag för barn- och ungdomsorganisationer av MUCF.

Tillvägagångssätt

Den 6 - 15 april skickades en enkät ut till organisationer i det civila samhället. MUCF skickade enkäten till organisationer som tidigare uppgett att de kan tänka sig att bli kontaktade och spred även enkäten på webben och i sociala medier. Enkäten syftade till att snabbt få en lägesbild och bättre förståelse över coronavirusets konsekvenser för det civila samhället. Totalt svarade 216 organisationer, de flesta inom associationsformen ideell förening. 59 procent av de svarande organisationerna uppger att de har anställda. 25 organisationer, 12 procent av de svarande, uppger att de kunde bedriva verksamheten som vanligt och dessa har därför inte tagits med i analysen för frågor om hur verksamheten påverkats. Däremot är dessa organisationer medräknade i frågor som rör den ekonomiska situationen. MUCF intervjuade även åtta organisationer via telefon för att få en djupare förståelse.

Den vanligaste konsekvensen för civilsamhället är inställda verksamheter

De mest förekommande konsekvenserna av krisen för civilsamhället i nuläget är inställda aktiviteter och verksamheter. Av de svarande organisationerna uppger 59 procent att organisationen har ställt in mer än hälften av sin verksamhet. En övervägande majoritet, 88 procent, av de svarande organisationerna uppger att det är restriktioner kring möten och allmänna sammankomster som påverkar att de inte kan genomföra sin verksamhet.

Andra organisationer brottas med utmaningar som rör ideellt engagerade som är sjuka eller är del av riskgrupper för sjukdomen. De inställda verksamheterna påverkar bland annat bidragsmöjligheter, minskade intäkter och förmågan att nå medlemmar eller målgrupper i tillräcklig utsträckning. Att inte kunna planera aktiviteter framåt i tiden på grund av osäkerheten kring mötesrestriktioner är ytterligare ett orosmoln bland vissa aktörer.

Grunden i vår verksamhet är det sociala mötet och olika former av sociala aktiviteter. Dessa är i princip inställda. Många av våra medlemmar tillhör riskgrupper, eftersom många är över 70 år. Vi har mycket mindre lokal verksamhet just nu, färre sammankomster. Verksamheten har absolut minskat, särskilt på lokal nivå.

Organisation som företräder äldre/pensionärer

Intäkterna minskar i spåren av coronakrisen

Inställda verksamheter innebär för många aktörer inom civilsamhället också en direkt konsekvens i form av uteblivna intäkter. På kort sikt kan det handla om deltagaravgifter, ersättningar för uppdrag och tjänster samt en begränsad möjlighet att söka bidrag från kommuner och regioner. För organisationer som får intäkter av någon typ av försäljning, exempelvis café- eller secondhand-verksamhet, kan det innebära minskade eller uteblivna intäkter när dessa verksamheter tvingas stänga.

Av MUCF:s enkätundersökning framgår att knappt hälften (48 procent) av organisationerna i stor eller mycket stor utsträckning påverkas negativt ekonomiskt. Cirka 12 procent uppger att de inte påverkas nämnvärt ekonomiskt. Av enkätundersökningen framgår att 38 procent av de svarande organisationerna uppger att minskade försäljningsintäkter av varor och tjänster är en anledning till deras försämrade ekonomiska situation. Lika många uppger minskade medlemsavgifter eller deltagaravgifter som skäl. Ett fåtal organisationer vittnar också om en reell situation i att behöva permittera eller säga upp personal som direkt konsekvens av coronakrisen.

Att intäkterna minskar i spåren av coronakrisen påverkar civilsamhällets förutsättningar att verka. Det råder idag osäkerhet kring intäktsbortfallens omfattning och hur de påverkar civilsamhällets förutsättningar att verka på lång sikt.

Digital omställning pågår

En del organisationer ställer om sina verksamheter till verksamheter på digitala plattformar. Detta har i vissa fall lett till att nya innovativa sätt att bedriva verksamhet har tagits fram och utvecklats.

Positiva aspekter av detta lyfts av organisationer inom det civila samhället:

- ökad digitalisering
- att bli bättre på digitala verktyg och digitala lösningar
- mer acceptans för digital organisering
- möjligheten att nå ut till fler vid publika möten online
- ökad känsla av gemenskap, lösningsfokus, solidaritet, ödmjukhet, med mera
- medlemmar ser värdet i att tillhöra ett sammanhang och uppskattar sin organisation än mer.

Samtidigt framkommer det av MUCF:s undersökning att inte alla organisationer har haft möjlighet att ställa om sin verksamhet. I enkätundersökningen uppger 57 procent av de svarande organisationerna att de i liten eller mycket liten utsträckning har förutsättningar att ställa om verksamheten eller genomföra den på ett alternativt sätt. För att få bättre förutsättningar till att ställa om sin verksamhet var det vanligast att uppge ett behov av ekonomiska resurser (38 procent), kunskap om digitala verktyg (34 procent) och tillgång till digitala verktyg (32 procent). Andra anledningar till att inte ställa om verksamheter till digitala lösningar kan ha att göra med inte alla verksamheter går att ställa om. Ytterligare utmaningar för en digital omställning finns bland barn- och ungdomsorganisationer, organisationer som företräder personer med funktionsnedsättningar samt organisationer som företräder äldre eller pensionärer.

“Vi har ställt om mycket verksamhet till digitala lösningar. Det har gett många fler frivilliga. Det görs mycket aktiviteter men det finns en stor risk att lokalföreningarna inte får det stöd de behöver för att utveckla verksamheten. Det som sker nu drar många frivilliga och engagerade så det finns inte tid för annat som behöver göras.”

Röda Korsets Ungdomsförbund

Det unga civilsamhället har särskilda utmaningar

Den 16 april anordnade MUCF en konsultation med de barn- och ungdomsorganisationer som under 2018 eller 2019 hade fått beviljat statsbidrag för barn- och ungdomsorganisationer av MUCF. Mötet syftade till att få en bättre förståelse över de utmaningar som det unga civilsamhället står inför. Ett

stort fokus på det mötet låg på statsbidrag och hur det kan komma att påverkas i framtiden. För många av organisationerna som deltog på mötet är statsbidraget organisationens största och viktigaste inkomstkälla.

Många organisationer vittnar om att insatser för att rekrytera nya och gamla medlemmar delvis eller helt har fått stanna av. Begränsade möjligheter att rekrytera nya medlemmar och behålla befintliga samt att hålla det lokala engagemanget levande kan leda till att organisationer under kommande år får problem med att nå upp till de kriterier som finns i förordningen för statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

“De olika former av bidrag som ett stort förbund arbetar med hänger ofta ihop på olika sätt. Redan sedan tidigare är det en svårighet när det gäller att investera inför framtiden. Ska vi investera för att motverka ”tappet” som uppstår eller ska vi istället spara för att klara oss igenom krisen? Alla nivåer hänger ihop; föreningarna samverkar med sina distrikt och de vet inte heller hur deras finansiering kommer se ut. Det är ett stort pussel med många faktorer där statsbidraget är en väldigt viktig faktor.”

Sverok – Spelhobbyförbundet

Civilsamhällets medlemmar och målgrupper påverkas av krisens konsekvenser

Drygt hälften av organisationerna som har besvarat MUCF:s enkätundersökning vittnar om att det är medlemmarna som i störst utsträckning påverkas av att verksamheten inte kan genomföras (58 procent). En fjärdedel av organisationerna uppger istället att det är andra grupper i samhället, som de genomför verksamhet för, som i störst utsträckning påverkas av den inställda verksamheten. MUCF har genom samtal med civilsamhällesorganisationer fått indikationer på att organisationer som arbetar med social verksamhet eller riktad verksamhet mot utsatta grupper i samhället, uppger att deras målgrupper blir lidande under coronakrisen.

“Många av våra aktiviteter går inte att genomföra fysiskt längre. Det är tråkigt för en målgrupp [barn och unga med funktionsvariationer] som måste sitta hemma ensamma mycket. Vi ser att det är speciellt svårt för barn med funktionsvariationer och i utmanande sociala situationer.”

Fritidsförbundet för barn och unga med funktionsvariationer

“Läget är mycket svårt för en barnorganisation då det finns många hinder för att ställa om till digital verksamhet. Vi har tankar om att skapa digitala läger men det är svårt att göra det på ett tryggt sätt. Att använda digitala lösningar är en extra utmaning för barnorganisationer eftersom det till exempel finns en åldersgräns på 13 år för plattformar på sociala medier”.

Junis IOGT-NTO:s juniorförbund

“Våra medlemmar är de som påverkas mest. Vi vet att många äldre är ensamma och att föreningslivet är extremt viktigt för dem. Det finns ett antal medlemmar som inte har andra sociala kontakter, de påverkas allra mest negativt av det här [situationen].”

Organisation som företräder äldre/pensionärer

Organisationernas möjlighet att bedriva påverkansarbete, och därmed möjligheten att agera röstbärande påverkas också. Införda restriktioner kring fysiska möten innebär att det inte går att arrangera större offentliga sammankomster som demonstrationer. Organisationerna upplever även att de inte i samma utsträckning som tidigare kan bevaka den nationella politiken eller bedriva opinions- eller lobbyarbete genom offentliga aktörer.

Osäkerhet råder kring krisåtgärds paket

Civilsamhällets organisationer omfattas av krispaketet som har lanserats på nationell nivå i spåren av pandemin. MUCF har i sin kontakt med det civila samhällets organisationer fått indikationer på att det råder osäkerhet kring vilka krispaketet som omfattar civilsamhället och vilka villkor som gäller för att få tillgång till dessa stödåtgärder. Här pekar de organisationer som MUCF har varit i kontakt med på att kommunikationen kring åtgärds paket från offentliga aktörer behöver anpassas för att nå civilsamhället, få genomslag och verkan.

Myndighetens uppdrag

MUCF har fått uppdrag av regeringen, i form av ett förstärkt kunskapsuppdrag (Ku2020/00914/CSM), att sprida information till det civila samhällets organisationer och samverka med andra myndigheter till följd av det nya coronaviruset. Inom ramen för detta uppdrag ska myndigheten sprida information om tillämpningen av lagar och regler som rör det civila samhället, ekonomiska lättnader och andra offentliga stödinsatser.

För att nå målet med uppdraget inhämtar MUCF löpande kunskap om nuläget bland organisationerna genom undersökningar, omvärldsbevakning och samtal med det civila samhället. Myndigheten för dialog via det egna myndighetsnätverket för samarbete inom det förstärkta kunskapsuppdraget. Kontakter tas med myndigheter som administrerar de stödåtgärds paket som regeringen har tagit fram. MUCF:s hemsida uppdateras löpande med information om vilka åtgärder som omfattar det civila samhällets organisationer med hänvisning till var organisationerna kan vända sig för att ansöka om stöd. Myndigheten genomför också olika former av spridningsaktiviteter för att säkerställa att det civila samhället nås av informationen (exempelvis via sociala medier, nyhetsbrev och webinarium).

Myndigheten bedömer

- att flertalet organisationers verksamhet står inför stora utmaningar som slår hårt mot organisationernas ekonomi och förutsättningar att bedriva verksamhet
- att det råder en stor oro inom det civila samhället och att denna oro finns i större omfattning inom det unga civilsamhället
- att flertalet organisationer har förmåga att ställa om sin verksamhet efter rådande förutsättningar men att många organisationer är i stort behov av någon form av offentligt stöd för att säkerställa drift och existens
- att statliga krispaket som beslutats fyller funktion och att det är viktigt att myndigheter tydligt uttrycker vilka stöd som gäller för organisationsformer inom det civila samhället och vilka som inte gör det
- att det är viktigt att myndigheter bemöter organisationerna och skaffar sig kunskap om hur organisationer påverkas samt agerar för att säkerställa att det civila samhället fortsättningsvis har goda villkor att bedriva verksamhet